

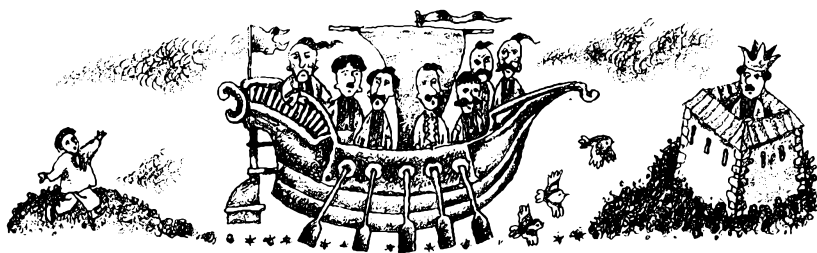
Школярику!

Напевне, у класі тобі вже продиктували список творів, які слід читати вдома, а потім переказати на уроках. У ньому неодмінно є казка «Летючий корабель», а для п'ятикласників — оповідання Р. Бредбері «Прощавай, літо!». Але їх немає у бібліотеці. Як і багатьох інших творів, які ти маєш прочитати. Та «Барвінок» у таких випадках завжди виручає своїх друзів. Лише уважно переглянь у № 8 список уже надрукованих творів і стеж за кожним новим номером журналу. І, звичайно, обов'язково показуй їх учителям і давай читати у класі.

БАРВІНОК

ЛЕТЮЧИЙ КОРАБЕЛЬ

Українська народна казка

Був собі дід та баба, а в них було три сини: два розумних, а третій дурний. Розумних же вони й жалують, баба їм щонеділі білі сорочки дає, а дурника всі лають, сміються з нього, а він знай на печі сидить, в чорній сорочці, без штанців. Як дадуть, то й їсть, а ні, то він і голодує. Аж ось прийшла чутка, що так і так: прибув такий царський указ, щоб зібралися до царя всі на обід, і хто збудує такий ко-

рабель, щоб літав, і приїде на тім кораблі, за того цар дочку віддає.

Розумні брати й радяться:

— Піти б то, може, там де наше щастя закотилося!

Порадилися, просяться в батька та в матері:

— Поїдемо ми, — кажуть, — до царя на обід: загубити — нічого не загубимо, а може, там де наше щастя закотилося!

Батько їх умовляє, мати їх умовляє... Ні!

— Підемо, та й годі! Благословіть нас на дорогу.

Старі — нічого робити — взяли поблагословили їх на дорогу, баба надавала їм білих паляниць, спекла поросся, — пішли вони.

А дурень сидить на печі та й собі проситься:

— Піду і я туди, куди брати пішли!

Старі з нього спершу сміялись, а то давай лаяти. Так ні! Вони бачать, що з дурнем, мовляв, нічого не зробиш, — та й кажуть:

— Ну йди...

Баба дала йому торбу, наклала туди чорного черствого хліба, пляшку води й випровадила його з дому. Він і пішов.

Іде та йде, коли зустрічає на дорозі діда: такий сивий дідуган, борода зовсім біла, аж до пояса!

— Здорові, діду!

— Здоров, сину!

— Куди йдете, діду?

— Ходжу по світу, з біди людей виручаю. А ти куди?

— До царя на обід.

— Хіба ти, — питає дід, — умієш зробити такий корабель, щоб сам літав?

— Ні, — каже, — не вмю!

— То чого ж ти йдеш?

— А хто його знає, — каже, — чого! Загубити не загублю, а може, там де моє щастя закотилося.

— Сідай же, — каже дід, — та спочинеш трохи, пополуднуємо. Виймай, що там у тебе в торбі!

— Е, дідусю, нема тут нічого, самий черствий хліб, що ви й не вкусите.

— Нічого, виймай!

От дурень виймає, аж з того чорного хліба та такі стали паляниці білі, що він ізроду й не їв таких: сказано, як у панів.

От вони розіслали свитки на траві, посідали, давай полуднувати. Пополуднували гарненько, подякував дід дурневі за хліб та й каже:

— Ну, слухай, сину: йди ж тепер ти в ліс, та підійди до дерева, та й удар сокирою в дерево, а сам мерщій падай ниць і лежи, аж поки тебе хто не розбудить; тоді, — каже, — тобі корабель збудується, а ти сідай на нього й лети, куди тобі треба, тільки по дорозі бери, кого б там не стрів.

Дурень подякував дідові, і розпрощалися; дід пішов своєю дорогою, а дурень пішов у ліс.

От увійшов у ліс, підійшов до дерева. Цюкнув сокирою, упав ниць та й заснув.

Спав, спав... Коли це за який там час чує — хтось його будить:

— Уставай, уже твоє щастя поспіло, вставай!

Дурень прокинувся, коли гляне — аж стоїть корабель: сам золотий, щогли срібні, а паруси шовкові так і понадимались — тільки летіти! От він, не довго думавши, сів на корабель, той корабель знявся та й полетів. Як полетів та й полетів нижче неба, вище землі — й оком не зглянеш!

Летів-летів, коли дивиться дурень: припав чоловік на шляху до землі вухом та й слухає. Він і гукнув:

— Здорові, дядьку! А що ви робите?

— Слухаю, — каже, — чи вже позбирались до царя на обід люди.

— А хіба ви туди йдете?

— Туди.

— Сідайте зо мною, я вас підвезу.

Слухало сів. Полетіли.

Летіли-летіли, коли дивляться: іде чоловік шляхом — одна нога за вухо прив'язана, а на одній скаче.

— Здорові, дядьку! Чого ви на одній нозі скачете?

— Того, — каже, — що коли б я відв'язав другу, то за одним ступнем увесь би світ переступив. А я, — каже, — не хочу.

— Куди ж ви йдете?

— До царя на обід.

— Сідайте з нами.

— Добре.

Скороход сів, знов полетіли.

Полетіли-полетіли, коли дивляться: стоїть на дорозі стрілець і прицілюється з лука, а ніде не видно ні птиці, нічого.

Дурень і крикнув:

— Здорові, дядьку! Куди ви цілитесь, що не видно ні птиці, нічого?

— То що, що не видно? То вам не видно, мені видно! Там, за сто миль, сидить на сухій грушці!

— Сідайте з нами!

Він сів, полетіли.

Летіли-летіли, коли дивляться: іде чоловік і несе за спиною повний мішок хліба.

— Здорові, дядьку! Куди ви йдете?

— Іду, — каже, — добувати на обід хліба.

— Та в вас і так повен мішок!

— Що тут цього хліба! Мені й на один раз поснідати не стане.

— Сідайте з нами!

Сів і Об'їдайло; полетіли.

Летіли-летіли, коли дивляться: ходить чоловік коло озе-

ра, мов чогось шукає.

— Здорові, дядьку! Чого ж ви тут ходите?

— Пити, — каже, — хочеться, та ніяк води не знайду.

— Та перед вами ж цілісіньке озеро, чому ви не п'єте?

— Е, що тут цієї води! Мені й на один ковток не стане.

— Так сідайте з нами!

Обпивайло сів, полетіли.

Летіли-летіли, коли глянуть, аж іде чоловік в село й несе куль соломи.

— Здорові, дядьку! Куди це несете солому?

— У село, — каже.

— Ото! Хіба в селі нема соломи?

— Є, — говорить, — та не така! Яке б душне літо не було, а тільки розкидай цю солому, то зараз де не візьметься мороз і сніг.

— Сідайте з нами!

Морозко сів, і полетіли далі.

Летіли-летіли, коли дивляться, іде чоловік у ліс і несе в'язку дров за плечима.

— Здорові, дядьку! Куди ви дрова несете?

— У ліс.

— Ото! Хіба в лісі нема дров?

— Чому нема? Є, — говорить, — та не такі. Там прості, а це такі, що як тільки розкидав їх, та й зараз де не візьметься військо перед тобою.

— Сідайте з нами!

І той згодився, сів, та й полетіли.

Чи довго вони летіли, чи недовго, а прилітають до царя на обід. А там серед двору столи понаставлені, понакривані: пий, душе, їж, душе, чого забажаєш! А людей, сказано, півцарства зійшлося: і старі, і малі, і пани багаті, і старці убогі. Як на ярмарку. Дурень прилетів із товариством на тім кораблі, спустився в царя перед вікнами, повиходили вони з корабля й пішли обідати.

Цар дивиться у вікно — аж хтось прилетів на золотім кораблі. Він лакеєві й каже:

— Піди спитай, хто там золотим кораблем прилетів!

Лакей пішов, подивився, приходить до царя:

— Якась, — каже, — мужва обідрана!

Цар не вірить, сам пішов між люди.

— Хто, — питає, — тут на цім кораблі прилетів?

Дурень виступив:

— Я! — каже.

Цар як подивився, що в нього свитка — латка на латці, штанці — коліна повилазили, то аж за голову взявся: «Як-таки, щоб я свою дитину та за такого хлопця віддав!» Що його робити? І давай йому загадки загадувати.

— Піди, — каже на лакея, — скажи йому, що хоч він і на кораблі прилетів, а як не добуде води живущої й цілющої, поки люди пообідають, то не то царівни не віддам, а оце меч — а йому голова з плеч!

Лакей і пішов.

А Слухало, той самий, що припадав до землі вухом, підслухав, що цар казав, та й розказав дурневі. Дурень сидить на лаві (такі лави кругом столів пороблено) та й журиться: не їсть, не п'є. Скороход побачив:

— Чому ти, — питає, — не їси?

— Де вже мені їсти! Загадав мені цар, щоб я, поки люди пообідають, добув води живущої і цілющої... Як я її добуду?

— Не журись! Я тобі дістану!

Приходить лакей, дає йому царський наказ, а він уже давно знав, як і що.

— Скажи, — говорить, — що принесу!

А Скороход відв'язав ногу від вуха та як махнув — в одну мить і набрав води живущої і цілющої. Набрал, утопивсь.

«Ще, — думає, — поки обід, вернуся, а тепер сяду під млином, відпочину трохи».

Сів та й заснув. Люди вже обід кінчають, а його нема. Дурень сидить ні живий ні мертвий. «Пропає!» — думає.

Слухало взяв, приставив до землі вухо — давай слухати. Слухав-слухав:

— Не журись! — каже. — Під млином спить, вражий син.

— Що ж ми будемо тепер робити? — каже дурень. — Як би його збудити?

— Не бійся: я збуджу! — каже Стрілець.

От як нап'яв лук, як стрельне — як торохне стріла в млин, аж тріски полетіли. Скороход прокинувся — мерщій туди! Люди обід тільки кінчають, а він приносить ту воду.

Цар — що робити? Ну загадувати другу загадку: як з'їсть із своїм товариством за одним разом шість пар волів жарених і сорок печей хліба, тоді, каже, віддам свою дитину за нього, а не з'їсть, то от: оце меч — а його голова з плеч!

Слухало й те підслухав та й розказав дурневі.

— Що ж мені тепер робити? Я й одного хліба не з'їм! — зажурився дурень, аж плаче.

А Об'їдайло й каже:

— Не плач, я за вас усіх поїм, ще й буде мало.

От зажарили дванадцять биків, напекли сорок печей хліба. Об'їдайло як почав їсти — усе дочиста поїв і ще просить:

— Ех, — каже, — мало! Хоч би ще трошки дали!..

Цар бачить, що нічого не вдіє, — знову загадав загадку, щоб сорок сорокових кухлів води випив за одним духом і сорок сорокових кухлів вина, а не вип'є: мій меч — його голова з плеч.

Слухало підслухав — розказав: дурень плаче.

— Не плач! — каже Обпивайло. — Я, — каже, — сам вип'ю, ще й мало буде.

От викотили їм по сорок сорокових куклів води і вина. Обпивайло як узяв пити, все до краплі задув, ще й підсміюється.

— Ех, — каже, — мало! Хоч би ще трохи, ще б випив.

Цар бачить, що нічого не вдіє, та й думає: «Треба його, вражого сина, зі світу звести, а то він мою дитину занапастить!» От і посилає до дурня лакея.

— Піди скажи, що казав цар, щоб перед вінцем у баню сходив.

А другому лакеєві загадує, щоб пішов сказав, щоб баню чавунну напалили: «Там він, сякий-такий, зажариться!» Грубник натопив баню — так і пашить: самого чорта, мовляв, можна зажарити!

Сказали дурневі. От він іде в баню, а за ним слідком іде Морозко з соломою. Тільки що ввійшли в баню, аж такий жар, що де можна видержати. Морозко розкинув солому — й відразу так стало холодно, що дурень насилу облився, та швидко на піч, та там і заснув, бо намерзся-таки добре! Вранці відчиняють баню, думають — тільки з нього попільець зостався, — аж він лежить на печі; вони його збудили.

— Оце, — каже, — як я міцно спав!

Та й пішов із бані.

Доповіли цареві, що так, мовляв, і так: на печі спав, і в бані так холодно, наче цілу зиму не топлено. Цар засмутився дуже, що його робити? Думав-думав, думав-думав...

— Ну, — каже, — як дістане мені на ранок полк війська, то вже дам свою дочку за нього, а не дістане — то от меч, йому голова з плеч!

А сам думає: «Де-таки простому мужикові полк війська добути? Я цар, та й то!..» От і дав наказ.

Слухало ж підслухав і розказав дурневі.

Той іде на корабель до товариства:

— Ой, виручіть, братця! Виручали не один раз із біди і тепер виручіть! А то — пропав я на світі!

— Не плач, — каже той, що ніс дрова, — я тебе виручу.

— Казав, — каже слуга, — цар, як поставиш завтра на ранок цілий полк війська, тоді твоя царівна!

— Добре, зроблю! — каже дурень. — Тільки скажи цареві, як не віддасть ще й тепер, то я на нього війною піду й силою царівну візьму.

Уночі повів товариш дурня в поле й несе із собою в'язку дров. Як почав ті дрова розкидати, то що кине — то й чоловік, що кине — то й чоловік! І такого війська набралось, Господи!

На ранок прокидається цар — аж чує: грають. Він питає:

— Що там так рано грає?

— То, — кажуть, — той своє військо муштрує, що на золотім кораблі прилетів.

Цар тоді бачить, що нічого не вдіє, і звелів його покликати до себе.

Приходить лакей, просить. А дурень такий став, що його й не пізнаєш: одяга на ньому так і сяє: шапочка золота, а сам такий гарний, що й не сказати! Веде він своє військо, сам на вороному коні попереду, за ним старшина. Підступив під дворець:

— Стій! — крикнув.

Військо у лаву стало — як перемите! Він пішов у дворець — цар його обіймає, цілує:

— Сідай, мій зятю любий!

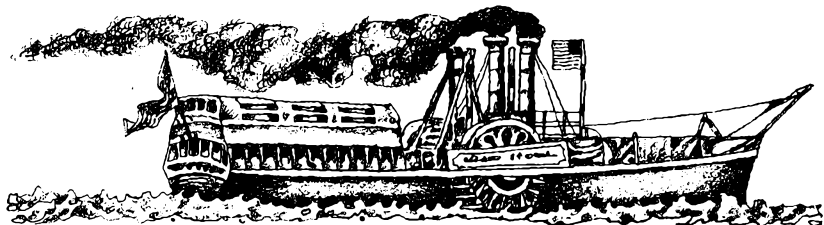
Вийшла й царівна; як побачила — аж засміялась: який у неї гарний чоловік буде!

От їх швидко й повінчали, такий бенкет задали, що аж до неба дим пішов.

Рей БРЕДБЕРІ

ПРОЩАВАЙ, ЛІТО!

Оповідання

Прощавай, літо!

Це промовляли очі бабусі.

Це повторював сам до себе дідусь.

Це відчув і Дуглас.

Прощавай, літо!

Ці слова ворушилися на дідусевих устах — він стояв на веранді й дивився на пожухлий лужок перед будинком, і не було вже видно жодної кульбаби, і пов'яли квітки конюшини, і крони дерев узялись іржею, і справжнє літо лишилося позаду, а східний вітер доносив дух єгипетської пустелі.

— Що? — перепитав Дуглас.

Але вже й сам почув.

— Прощавай, літо! — Дідусь сперся на балюстраду* веранди, приплющив одне око, а другим повів по небокраю. — Знаєш, Дуг, що це таке? Це квітка, що росте край дороги, і назва в неї якраз пасує до сьогоднішньої погоди. Щось там геть розладналось у Часі. Не знати навіть повернулося літо. Чи воно забуло щось? І якось сумно стає на душі. А потім знову весело. Прощавай, літо!

Дуглас підійшов і став поруч із дідусем: може, той поділиться з ним своїм гострим зором, здатністю бачити аж ген за пагорбами, слізьми, що підступають до очей, щастям минулих днів. Та довелось удовольнитися духом люлькового тютюну й свіжими пахощами одеколону «Тигр». У грудях хлопця немов крутилася дзига* — то вона ясніла, то темніла, то виповнювала сміхом рот, то наvertsала на очі теплу солону вологу.

— Піду з'їм пампушку та ляжу посплю, — сказав він.

— Добрий цей звичай у нас в Іллінойсі — напакувати живота і лягти спати.

Велика тепла рука лягла Дугласові на голову, і від цього дзига закрутилася швидше й стала тепер однакового, гарного теплового кольору.

Дорога до пампушок була вимощена радістю.

Прикрашений вусиками з цукрової пудри, Дуглас ще міркував, чи поринути йому в сон, а тим часом сон уже підкрався ззаду, пробрався в голову, м'яко вчепився в нього.

О пів на четверту по полудні все його дванадцятирічне єство занурилось у сутінь.

Потім, уже вві сні, він стріпнувся. Десь віддалік грав оркестр якусь дивну повільну мелодію, глухо звучали мідні труби й барабани. Дуглас підвів голову, прислухався.

Музика звучала гучніше, так наче оркестр вийшов з печери на ясне осоння.

Та погучнішала вона й тому, що коли спершу в оркестрі нібито було всього кілька інструментів, то з наближенням до Грінтауна їх ставало дедалі більше, немовби музиканти, підносячи над головами блискучі проти сонця труби, виходили просто із землі безлюдних кукурудзяних ланів. Десь зійшло, наче тільки того й чекало, щоб у нього вдарили, кружало місяця і враз обернулося на литавру. Десь пурхнула з віт, уже вільних від урожаю, і зазвучала флейтами-пікколо* зграйка сполоханих дроздів.

— Процесія! — прошепотів Дуглас. — Але ж сьогодні не Четверте липня*, та й День праці вже минув. То чого ж?.. — І що гучніше лунала музика, то повільніша, глибша й сумніша вона ставала. Мовби величезна грозова хмара, линучи низько-низько над землею, вкрила тінню пагорби, затопила темрявою дахи й тепер текла вулицею. Мовби гуркотів грім.

Увесь тремтячи, Дуглас чекав.

Аж ось процесія зупинилась перед їхнім будинком.

Дуглас крадькома, щоб його не помітили, визирнув у вікно.

І побачив усе знайомі обличчя.

Він закліпав очима.

На лужку перед будинком стояв із трембомом у руках Джек Шмідт — вони сиділи в школі на сусідніх партах, задер догори сурму Білл Арно, Дугласів щирий приятель, пихтів, обвинувитий, наче удавом, величезною трубою, перукар містер Вінескі, і... ану, постривай!..

Дуглас прислухався.

У нижніх кімнатах стояла глибока тиша. Він миттю одвернувся од вікна й збіг сходами вниз.

Метнувся до дверей і вибіг на веранду. Атож, у домі не було нікого, зате на лужку він побачив справжнє товпище.

Серед музикантів стояли дідусь із валторною, бабуся з бубном, Живчик із дитячою дудочкою.

Тільки-но Дуглас з'явився на веранді, як усі чимдуж закричали, і, поки вони кричали, йому спало на думку, як швидко все сталося. Адже тільки мить тому бабуся залишила в кухні замішане й посипане борошном тісто, на якому zostалися сліди її пальців, і тільки мить тому дідусь відклав у бібліотеці Діккенса*, а Живчик зіскочив з дикої яблуні. І ось уже вони стоять у цьому натовпі знайомих, учителів, бібліотекарів, чотириюрідних братів та сестер з далеких персикових садів, і в руках у них також музичні інструменти.

Крик затих, і, забувши про жалобну музику, яку грали перед тим, коли йшли містом, усі стали сміятися.

— Слухайте, — спитав нарешті Дуглас, — що воно за день сьогодні?

— Що за день? — перепитала бабуся. — Твій день, Дугласе.

— Мій?

— Твій, Дугласе. Особливий день. Кращий від дня народження, святковіший від Різдва, вродистіший від Четвертого липня, пишніший від Великодня. Твій день, Дугласе, твій! — Це вже говорив мер, він виголошував промову.

— Але ж...

— Дуг, — і дідусь показав на величезний кошик, — отут для тебе суничний пиріг.

— І суничний торт, — докинула бабуся. — І суничне морозиво!

Усі заусміхалися. Однак Дуглас позадував: йому здавалося, ніби він сам — величезний торт із суничного морозива, що стоїть на сонці, але не тане.

— А коли потемніє, буде феєрверк, — озвався Живчик і дмухнув у свою дудочку. — І ще я віддам тобі свою банку із світлячками, їх там по самі вінця, я ціле літо збирав.

— Не впізнаю тебе, Живчику. З якого це дива ти її віддаєш?

— Бо сьогодні День Дугласа Сполдінга. Ми принесли тобі квіти, Дуг.

«Хлопцям квітів не приносять, — подумав Дуглас, — навіть до лікарні».

Та сестри Ремсі вже простягли до нього пучечки прощай-літа, а дідусь казав:

— Не барися, Дуг! Ставай на чолі процесії, і рушаймо. Пароплав чекає.

— Прогулянковий? Ми попливемо на гуляння?

— Я б назвав це мандрівкою. — Містер Вінескі, перукар, обсмикнув білий фартух і глибше насунув на голову солом'яного капелюха кольору каші з кукурудзяних пластівців. — Ось послухай!

Від озера, за милю звідти, долинув тужливий гудок пароплава.

— Кроком руш! — скомандував дідусь. — Раз-два... Дуг, ну ж бо... раз-два!

— Але ж...

Бабуся вдарила в бубон, Живчик задудів у дудочку, застогнала дідусева валторна, і юрба, рушивши по колу, втягла в себе Дугласа й винесла на вулицю, а там так само втягла й собак, і ті гавкали попереду й позаду всю дорогу до центру містечка, де вуличний рух спинявся пропустити процесію, люди на тротуарах махали руками їй услід.

Коли вони вийшли на берег німотного озера, сонце вже заволікали хмари, а від води швидко насувався густий туман, і Дуглас, дивлячись на нього, злякався: здавалось, ніби від осіннього неба відірвалася величезна грозова хмара і, спустившись додолу, поглинула берег, і містечко, і захоплений грою оркестр.

Процесія зупинилася. Бо тепер звідкись із туману, з-за невидимої пристані, чути було, як наближається великий пароплав, час від часу тужливо ревучи, мов сирена на маяку.

— Ну, хлопче, мерщій до пристані, — тихо мовив дідусь.

— Ану, хто перший! — Живчик кинувся вперед.

Дуглас і з місця не зрушив.

Бо пароплав уже впливав з туману: шпангоут* за шпангоутом, ілюмінатор* за ілюмінатором — і ось уже став край пристані й скинув сходні.

— А чому... — Дуглас утупив очі в пароплав. — Чому він не має назви?

Усі подивились — і справді, ніякої назви на носі довгого білого пароплава не було.

— Ну... розумієш, Дуг..

Пароплав оглушливо загудів, і юрба знову рушила й понесла Дугласа по мостинах пристані до сходень.

— Дуг, іди ти перший!

— Грайте, хай він іде під музику!

І оркестр, піднісши догори тонну міді й двісті фунтів* дзвонів та литавр, тричі підряд заграв «Привітаймо, привітаймо, привітаймо щиро вас!». Дуглас і незчувся, як опинивсь на палубі, а за ним туди забігали інші, квапливо ставили кошики з їжею і чимдуж поспішали назад на пристань...

Бам-м!

Сходні забрали.

Дуглас рвучко обернувся й скрикнув.

Він був на пароплаві сам. Його друзі та родичі лишилися, мов у пастці, на пристані.

— Зачекайте, зачекайте!..

Сходні забрали не випадково.

Їх забрали навмисне.

— Зачекайте! — злякано закричав Дуглас.

— Атож, — неголосно мовив дідусь, стоячи внизу на пристані. — Зачекайте.

І раптом Дуглас зрозумів: ті, що лишилися на пристані, аж ніяк не в пастці.

Він кліпнув очима.

Це він був у пастці, на пароплаві.

Дуглас закричав. Пароплав лунко загудів. Відстань між ним і причалом почала збільшуватись. Оркестр грав «Колумбіє, перлина океану».

— Та стривайте ж, стривайте!

— Прощавай, Дуг!

Дуглас подивився на кошики з їжею і мимоволі згадав, як кілька років тому бачив у музеї в Чикаго єгипетське гробовище, де навколо невеликого видовбаного із колоди човна були розставлені всякі забавки та кошики з геть висохлою від часу їжею. Цей спогад обпик його, наче порох, що спалахнув перед очима. Хлопець закрутився на місці, як навіжений*, і заплакав.

— Прощавай, Дуг, прощавай!..

Жінки махали білими хусточками, чоловіки — солом'яними капелюхами. Хтось підняв маленького собачку й помахав ним.

А пароплав віддалявся від пристані по холодній воді озера, туман огортав його все щільніше, і звуки оркестру танули вдалині, і Дуглас уже ледь розрізняв своїх тіток, дядьків і ближчих родичів.

— Стривайте! — гукав він. — Ще не пізно! Звеліть їм повернути назад! Ви теж можете попливти зі мною на гуляння! А й справді, попливемо всі разом!

— Ні, Дуг, тільки ти один, — почув він ген з берега голос дідуся. — Пливи сам, хлопче.

І тепер Дуглас знав, що на пароплаві, крім нього, нікого немає. Якщо пробігти по ньому й зазирнути в усі закутки, не побачиш ні капітана, ні старшого помічника, не побачиш нікого з обслуги. Він самотній на борту цього судна, що самотньо поринає в туман, а внизу, десь під палубою, чакхають і гудуть величезні машини, живуть своїм, позбавленим розуму, замкненим у собі життям.

Дуглас механічно пішов до носа судна. І раптом відчув упевненість у тому, що досить йому лягти скраю палуби й провести рукою по борту, як він намацає там щойно виписану фарбою назву.

Чому погода розминулася з порою року? Чому знову так потепліло?

Відповідь була проста.

Пароплав називався «Прощавай, літо».

А повернулося літо тільки за ним, за Дугласом.

— Ду-у-г!.. — Голоси з берега було вже ледве чути. — До побачення... прощавай... прощавай...

— Живчику, бабусю, дідусю, Білле, містере Вінескі, ні, ні, ні! Живчику, бабусю, дідусю, рятуйте!

Та берег уже спорожнів, пристань зникла з очей, люди розійшлися по домівах, пароплав загудів востаннє й розбив Дугласові серце, і його скалки бризнули сльозами з очей, і тоді він гірко заривав, вимовляючи імена всіх, хто залишився на березі, і їхні імена злилися в одне величезне жаске слово*, що струснуло йому душу, і вся кров його серця вихлюпнулась у судомному воланні*:

— Дідусю — бабуся — Живчику — Білле — містере — Вінескі — допоможі-і-іть!

І так, ридаючи, він підхопився й сів у ліжку, і його кидало то в жар, то в холод.

Потім знов упав на подушку, і сльози затікали йому у вуха, а він усе плавав, хоча й відчував, що лежить на своєму ліжку, хоча й відчував на пальцях неслухняних рук і на клаптиковій ковдрі благодайне сонячне світло.

Він устав і пішов до дзеркала подивитись, який вигляд має печаль, і побачив її — вона всоталась у його обличчя та очі і тепер залишиться в них назавжди, ніколи не зникне; він простяг руку й доторкнувся до того обличчя за склом, і рука в дзеркалі так само простяглася до нього й була холодна на дотик.

Унизу пекли хліб, і, як і кожного надвечір'я, пахощі його сповнювали весь будинок. Дуглас спустився вниз і побачив, як бабуся видирає з курки соромітні тельбухи, тоді став біля вікна подивитись, як Живчик з верхівки своєї улюбленої яблуні намагається зазирнути за небокрай, — а потім неквапно вийшов на веранду, і пахощі хліба полинули за ним, наче знали, куди він подався, й не хотіли з ним розлучатись.

На веранді хтось стояв і докурював передостанню того дня люльку.

— Дідусю, це ти тут?

— Ну звісно, Дуг.

— Ох! Ох, як добре! Ти тут. І будинок тут. І місто тут.

— Та й ти ж начебто тут, хлопче.

— Тут я, справді тут!

Дідусь кивнув головою, поглянув на небо, набрав у груди повітря і вже хотів був щось сказати, як Дугласа нараз поиняв страх, і він вигукнув:

— Не кажи!

— Чого не казати, хлопче?

«Не кажи, — думав Дуглас, — не кажи того, що збирався казати!»

Дідусь чекав.

Вони дивились, і просто в них перед очима дерева розстеляли на лужку свої тіні й перевдягалися в кольори осені. Десь неподалік остання того літа газонокосарка зголювала й зістригала роки, складаючи їх любими серцю валками.

— Дідусю...

— Що, Дуг?

Дуглас проковтнув слину, заплющив очі і з темряви, в яку вгорнув сам себе, вихлюпнув:

— Смерть — це коли ти сам-один на пароплаві і він впливає й несе тебе геть, а всі твої рідні залишаються на березі?

Дідусь перетравив почуте, придивився до кількох хмарин у небі, а тоді кивнув головою.

— Приблизно так, Дугласе. А чому ти про це спитав?

— Та просто захотілося знати.

Дуглас провів очима хмарину, що пливла у високості й ніколи не була такою, як у цю мить, і більше ніколи такою не буде.

— Що ти хотів сказати, дідусю?

— Стривай, дай пригадаю. Прощавай, літо?

— Так, сер, — прошепотів Дуглас, пригорнувся до цього високого чоловіка поруч і, взявши його стару руку, міцно притулив до своєї щоки, а тоді поклав собі на голову — такою собі короною для молодого короля.

— Прощавай, літо!

Переклад В. Митрофанова

Словничок незрозумілих слів, позначених у тексті зірочками:

Балюстрада — невисока огорожа сходів, терас, з'єднаних угорі горизонтальним брусом або бильцями.

Дзига — дитяча іграшка у вигляді кола або кулі на осі, яка при швидкому обертанні утримується у вертикальному положенні.

Флейта-пікколо — духовий дерев'яний музичний інструмент, найменший за розмірами і найвищий за звучанням.

Четверте липня — День Незалежності США.

Діккенс — відомий англійський письменник.

Шпангоути — поперечні в'язі (ребра) бортового перекриття, до яких кріплять обшивку судна.

Ілюмінатор — вікно з товстим склом на кораблі.

Фунт — міра ваги в Англії (456,6 г).

Жаске слово — тобто слово, яке викликає або наводить жах; страшне слово.

Судомне волання — болісний, жалібний крик.

Художник В. БАРИБА